

Ma este mutatja be az Operaház Fekete Gyula *A megmentett város* című operáját

Boszorkányhistória a hatalomról

Az egyfelvonásos operát Halász Péter rendezte, szövege **Eörsi István** drámája alapján készült. Fekete Gyula a millenniumi operapályázatára írta művét, zenéje vállaltan eklektikus, a zeneszerző visszanyúlt a műfaj kezdeteihez, de nyilvánvaló utalásokkal találkozhatunk Rossini *A sevillai borbélyára* is. A 19. század és a 20. század első évtizedeinek operanyelvén túl napjaink zenekari hangzását is alkalmazza, akár könnyűzenei áthallásokat is felfedezhetünk a vibráló zenében.

A darab íróját, a librettó társszerzőjét, **Eörsi Istvánt** kérdeztük a műről.

Hamvay Péter írása a NÉPSZAVÁNAK

– *A megmentett város* 1964-ben született, 1998-ban írt operát belőle Fekete Gyula, s 2002-ben van a bemutató. Csaknem negyven év alatt mennyiben változott a mű mondanivalója?

– A darab megszületését a Déry-vita inspirálta. A fiatalabbak kedvéért érdemes elmondani, hogy 1952-ben az akkori állampárt rendezett egy vitát, amelynek célja Déry Tibornak a magyar irodalomból való kiradírósága volt. A vitát Révai József, a párt fő ideológusa irányította. Döbbenetes volt látni, ahogy ez az elvektől erősen áthatott ember, a cél szentesíti az eszközt elve alapján úgy „mentette meg” Dérytől a magyar irodalmat, hogy vele együtt az egész magyar irodalmat kivégezte. Ezt a „Fiat justitia

pereat mundus” – „legyen igazságosság, még ha belepusztul is világ” – elve alapján álló inkvizitori magatartást akartam megfogalmazni, 12 évvel később, életem első darabjában. Itt persze az igazságosság valójában egy mérhetetlen hazugságot jelent.

– *A börtönének is hozzájárulhattak ennek a magatartásnak a tanulmányozásához!*

– Igen, 1956-ban, a kivégzések után, a Déry-vitánál tragikusabb kimenetelét is láthattam, hogy a vélt igazságtól való áthatottság halálos és gyilkos dolog. Beindít egy olyan végzetes masinériát, amelyben mindenki vagy majdnem mindenki besúgóvá válik vagy eszközzévé a gyilkosságnak anélkül, hogy esetleg akarná. Ehhez járult a másik tapasztalatom, hogy rossz társadalmakban nem csak a rossz szándék gyilkol, hanem a jó szándék is. Darabomból az derül ki, hogy akik meg akarják

menteni a várost, akaratlanul is azt a célt szolgálják, hogy a gyilkos masinéria mozgásban maradjon.

– *Miről szól tulajdonképpen a darab?*

– Ez egy boszorkányhistória, volt egy közkeletű babona, miszerint a haj megszerzésével hatalmunk lesz az ember felett. Nagyon sok boszorkányper jegyzőkönyvét elolvastam, ezek ösztönzésére találtam ki a történetet. A darab egy fiatal lányról szól, aki azért megy el prostituáltként, hogy az összes férfi haját megszerezhesse. Az a célja, hogy a korábbi városvezetőket elpusztítsa, s a legjobbakat

tegye vezetőkké, hogy megmentse a várost a pusztulástól. Am kitűdődik, hogy boszorkányságot űz, s megjelenik a városban az Inkvizítor. Ő haladéktalanul

hozzálát a város megtisztításához, megindul a boszorkányüldözés, a lányt kivégzik, barát a barát, férj az asszonyára, anya a fiára vall. Az Inkvizítor megmenti a várost, ám ebbe mindenki belepusztul.

– *Nincs olyan, akinek tiszta marad a feje?*

– De igen, a Borbély átlát ezen, s megpróbálja megakadályozni a tragédiát. Az Inkvizítor bizalmi embereként fellátja az embereket, ám végül őt is eltíporják, sőt tettével hozzájárul a további gyilkoláshoz. Rossz társadalmakban tehát a jó eszme is gyilkossá válik és eltorzítja hordozóit. Akik jót akarnak, azok is csak ártnak.

– *Mennyiben érződik ez a mondanivaló az operában?*

– Egy kétfelvonásos, egész estés darabról Fekete Gyulával egy egyfelvonásos opera szövegét írtuk meg, nyilván sok minden megváltozott. Az új mű már Fekete Gyula munkája, nem csak a zene, hanem a történet

A hatalommal való élés és visszaélés közti különbség gyakran alig megállapítható

ISZA FERENC FELVÉTELE

súlypontjait is ő határozta meg. Itt megszűnik az én kompetenciám. Két próbát tudtam csak megnézni, nincs igazán összképem az operáról, de amit láttam, az nagyon tetszett. Fekete Gyula olyan szatirikus, groteszk, ugyanakkor érzelmekben gaz-

dag zenét komponált, amely visszaadja azt a világot, amelyet én a darabban igyekeztem megvalósítani.

– *Halász Péter rendező – aki tudtommal először rendez operát – milyen új elemmel gazdagította a művet?*

– Azt hiszem, őt ez a feladat nagyon inspirálta. A darab egy középkori kisvárosban játszódik, ám Halász egy századfordulós bérház belső udvarába helyezi át a cselekményt, anélkül hogy a szöveget a mai korhoz igazítaná. Ettől a dolog grotesksége tovább nő, s még inkább azt sugallja, hogy rólunk van szó. Hiszen mi is éltünk már olyan korban, amikor egy eszme következtében mindenki életveszélybe került és a legrosszabb emberi tulajdonságok elharapóztak, pusztá önvédelemből is, hogy megmentsek az emberek az irhájukat.

– *Halász Péter passiójátékhoz hasonlította a darabot, egyetért ezzel?*

– A szereplők leegyszerűsített figurákként jelennek meg, majdhogynem szimbolikusak. Ez egy legitim drámairói hagyomány, nemcsak a passiójátékok, hanem a parabolajátékok esetében is, vagy gondoljunk olyan nagy darabokra, mint Brecht, Szecsuan-i jólélek című műve. Itt is mindenki egy-egy tulajdonság megtestesítője, amely tulajdonság fel is van nagyítva. A színészek saját személyiségük segítségével töltik meg realitással a figurákat. Fried Péter, Ambrus Akos, Sárkány Kázmér, Geredits Ferenc, Szüle Tamás, Balatoni Éva és a többiek nem csak remekül énekelnek, hanem komoly színészi teljesítményt is nyújtanak.

– *Ma is aktuálisnak érzi a darab üzenetét?*

– A történelemben bizonyos alapképletek ismétlődnek. Amíg van hatalom, addig van alattvaló is, s van a hatalommal való visszaélés is. A hatalommal való élés és visszaélés közti különbség gyakran alig megállapítható. Aki az operát megnézi, tapasztalni fogja, legalábbis ezt remélem, hogy azok a hatalmak, amelyek itt földilédnek, eleven hatalmak most is.